

# Examen VWO 2022

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

tijdvak 2

woensdag 15 juni

09.00 - 12.00 uur

Vergeet niet je  op te zetten!

Klik op 'Start' om te beginnen.

Start ▶

Dit examen bestaat uit 3 blokken met in totaal 29 vragen.  
Voor dit examen zijn maximaal 69 punten te behalen.  
Voor elke vraag staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Blok 1: Dans naar rang en stand  
Blok 2: Kunst als een vulkaanuitbarsting  
Blok 3: Keerzijde van de roem

Bij het beantwoorden van de vragen maak je gebruik van de aangeboden bronnen. Tevens wordt een beroep gedaan op je eigen kennis.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.



### Blok 1 Dans naar rang en stand

Dit blok gaat over de wijze waarop (hof)dans bijdroeg aan roem en status in de zestiende eeuw, en over de verbeelding van (hof)dans in zestiende-eeuwse beeldende kunst en in hedendaagse films.

In de zestiende eeuw nam dans een steeds belangrijkere plaats in binnen het Europese hofleven. Baldassare Castiglione schreef in zijn *Boek van de hoveling* (1528) dat kunnen dansen en kennis hebben van dans van cruciaal belang was voor de ideale hoveling.

**(2p) Geef twee kwaliteiten en/of vaardigheden die van cruciaal belang waren voor de ideale hoveling en die hij zich eigen maakte door dans.**





In 1533 trouwde de Italiaanse Catharina de' Medici (1519-1589), dochter van Lorenzo II de' Medici (heer van Florence en hertog van Urbino), met de kroonprins van Frankrijk. Catharina introduceerde de Italiaanse hofcultuur aan het Franse hof.

In 1573 initieerde Catharina feestelijkheden ter gelegenheid van het bezoek van Poolse gezanten. Zij kwamen naar het Franse hof om de kroon van Polen aan te bieden aan haar zoon. Onderdeel van de feestelijkheden was het ballet dat bekend werd als het *Ballet des Polonais*. Op afbeelding 1 zie je een houtsnede van het ballet en in tekst 1 lees je een beschrijving.

Het *Ballet des Polonais* was niet zozeer een sociale aangelegenheid, zoals een hofbal. Dit hofballet is eerder te beschouwen als een theaterstuk. Zo wordt hier een verhaal uitgebeeld, met onder meer de zestien provincies van Frankrijk.

**(3p) Geef nog drie argumenten waaruit blijkt dat het *Ballet des Polonais* een hofballet was (bedoeld als theaterstuk). Laat de benaming buiten beschouwing. Gebruik voor je antwoord afbeelding 1 en/of tekst 1.**



Rond 1580 liet Catharina een serie van acht wandtapijten ontwerpen. De tapijten verbeelden elk een aan het Franse hof gevierd festival. Op afbeelding 2 zie je een van deze tapijten. Hier staat het feest ter gelegenheid van het bezoek van Poolse gezanten centraal. Onderaan het tapijt (in het gele kader) staan de Poolse gezanten afgebeeld. Op de dansvloer en geheel links zijn verschillende koninklijke echtparen aan het dansen. In het zwart, aan de rand van de dansvloer, zit Catharina.

**(3p) Geef eerst aan met welk doel dit feest is verbeeld op het wandtapijt. Geef vervolgens aan hoe dit doel wordt bereikt door**

- een aspect van de vormgeving en
- een aspect van materiaal of techniek.



De Italiaanse dansmeester Cesare Negri (1536-circa 1605) werkte gedurende de tweede helft van de zestiende eeuw aan diverse Europese hoven. In 1602 werd zijn boek *De gratiën van Amor* gepubliceerd. In dit boek gaf hij onder meer beschrijvingen van verschillende hofballetten en zijn rol als danser en als choreograaf hierin. Ook gaf hij nauwgezette instructies over tientallen gezelschapsdansen die gangbaar waren aan de hoven en hoe deze aangeleerd konden worden.

Op afbeelding 3 zie je een gravure van Cesare Negri afkomstig uit zijn boek. Deze gravure kan gezien worden als een visitekaartje van Negri richting zijn potentiële opdrachtgevers, waarin hij zijn status benadrukt.

**(2p) Beschrijf, telkens aan de hand van de voorstelling, hoe hij zijn status benadrukt in**

- de omlijsting en
- het portret (in het medaillon).



Gedurende de zestiende eeuw verspreiden gezelschapsdansen zich over de Europese hoven dankzij reizende dansmeesters en dansinstructieboeken. Sommige dansen vormden een vast onderdeel van een bal. Zo diende de *pavane* als introductiedans. In filmfragment 1 zie je een reconstructie van een *pavane*. De *pavane* werd vaak gevolgd door de *gailliarde*, wat 'levendig' betekent. In filmfragment 2 zie je een reconstructie van een *gailliarde*.

**(2p) Geef aan waarom**

- de *pavane* geschikt was als introductiedans en
- de *gailliarde* geschikt was als vervolg.

Richt je antwoorden op dans.





De muziek heeft (vanzelfsprekend) hetzelfde karakter als deze dansen: de *pavane* als introductie en de *gailliarde* als levendig vervolg.

Hieronder volgen twee beweringen.

bewering 1:	De <i>pavane</i> heeft een tweedelige maat en de <i>gailliarde</i> een driedelige maat.
bewering 2:	Het tempo van de <i>pavane</i> is langzamer dan dat van de <i>gailliarde</i> .

**(1p) Geef voor elke bewering aan of deze juist of onjuist is. Noteer op je antwoordblad het nummer van de bewering, gevolgd door 'juist' of 'onjuist'.**



Ook aan het hof van de Engelse koningin Elizabeth I (1533-1603) werd veel gedanst, ook door de koningin zelf. In 1589 schreef een kamerheer over de vijfenvijftigjarige koningin: 'Ik kan verzekeren dat het goed gaat met haar, zes of zeven gailliardes in de ochtend, naast muziek en zang, zijn haar vaste oefeningen.'

Uit tekst 2 blijkt dat Elizabeth haar beeldvorming zorgvuldig regisseerde. We mogen aannemen dat het bovenstaande citaat van de kamerheer onderdeel uitmaakt van de geregisseerde beeldvorming, net als het portret van Elizabeth dat je ziet op afbeelding 4.

- (3p) - Beschrijf voor het citaat van de kamerheer welk beeld Elizabeth van zichzelf wilde uitdragen.**
- Beschrijf vervolgens voor twee verschillende aspecten van de voorstelling van afbeelding 4 welk beeld Elizabeth van zichzelf wilde uitdragen.



Biografieën over Elizabeth vermelden vaak dat zij tijdens een bal de *volta* danste met graaf Robert Dudley, een hoveling die een tijd als potentiële huwelijkskandidaat van Elizabeth werd gezien. De *volta* is een pareldans, afgeleid van de *gailliarde*, die voornamelijk bestaat uit een draai en een lift, waarbij man en vrouw samen een gesloten positie vormen.

Het schilderij op afbeelding 5 is eeuwenlang beschouwd als een representatie van Elizabeth en Robert die de *volta* dansen. Er bestaat echter geen bewijs dat deze gebeurtenis werkelijk heeft plaatsgevonden.

Enkele wetenschappers veronderstellen dat de volta-dansende koningin een gerucht is, dat in Elizabeths tijd werd verspreid door haar tegenstanders.

**(2p) Geef een argument waarom tegenstanders van Elizabeth dit gerucht van een volta-dansende koningin zouden verspreiden. Betrek ook een aspect van de voorstelling van afbeelding 5 in je antwoord.**



In 1998 verscheen de speelfilm *Elizabeth*, een kostuumdrama gebaseerd op het leven van koningin Elizabeth I. In filmfragment 3 zie je een scène uit deze film waarin de koningin de *volta* danst met Robert Dudley. Deze dansscène toont een spel van verleiding. De filmtechnische vormgeving draagt hieraan bij.

**(3p) Beschrijf aan de hand van drie aspecten van de filmtechnische vormgeving hoe het spel van verleiden wordt versterkt.**



Hoewel de film Elizabeth uit 1998 grotendeels gebaseerd is op historische feiten, geldt dit niet voor het verhaalelement waarin de koningin de volta danst met Robert Dudley. Toch zou je kunnen beweren dat het een verdedigbare en verantwoorde keuze is om de volta-dansende koningin op te nemen in een historisch correcte film.

- (2p) - Geef een argument waarom dit verhaalelement wel past in een historisch correcte film.**
- Geef vervolgens een reden vanuit commercieel oogpunt om de volta-dansende koningin op te nemen in deze film.



In filmfragment 4 zie je een scène uit *The Favourite*, een kostuumdrama uit 2018 (regie Yorgos Lanthimos), over het leven aan het Engelse hof rond 1700.

In tegenstelling tot de regisseur van *Elizabeth* had Lanthimos niet de behoefte om de indruk van historische correctheid te wekken. Dit resulteert in een absurdistische scène. Een recensent schreef hierover dat juist dit absurdisme het beeld versterkt van het hofleven als 'leven in een bubbel'.

- (3p) - Beschrijf twee absurdistische elementen uit deze scène, laat de filmtechnische vormgeving buiten beschouwing.**
- **Beargumenteer vervolgens waarom dit absurdisme het beeld versterkt van het hofleven als 'leven in een bubbel'.**

### Blok 2 Kunst als een vulkaanuitbarsting

Dit blok gaat over de fascinatie voor de waanzin en het onderbewuste in de kunst van de negentiende en twintigste eeuw.





Rond 1800 groeide binnen de filosofie en de kunsten een fascinatie voor uitingen van geestesziekten. Op afbeelding 1 zie je een schilderij van de Spaanse kunstenaar Francisco Goya (1746-1828), waarin hij een binnenplaats van een inrichting voor geesteszieken verbeeldt. Afbeelding 2 toont een detail. Het schilderij wijkt af van een groot deel van Goya's oeuvre, dat vooral bestaat uit portretten die hij maakte in opdracht van de adel. Goya's motivatie om het schilderij op afbeelding 1 te maken, was het stimuleren van de eigen verbeeldingskracht.

Zowel de onderwerpkeuze (geesteszieken) van afbeelding 1 als Goya's motivatie om het werk te maken (stimuleren van de verbeeldingskracht) sluit aan bij de romantiek.

**(2p) Leg uit**

- in welk opzicht de onderwerpkeuze aansluit bij de romantiek.
- waarom Goya's motivatie om het werk te maken past bij de romantiek.





Vanaf de achttiende eeuw maakten filosofen als Edmund Burke en Immanuel Kant in hun denkbeelden over het menselijk oordeelsvermogen onderscheid tussen het 'schone' en het 'sublieme'. In de kunst van de romantiek bereikte de fascinatie voor het sublieme een hoogtepunt.

Het schilderij *Binnenplaats met geesteszieken* zou bij de beschouwer een sublieme ervaring kunnen bewerkstelligen.

- (3p) - Geef aan wat binnen de esthetica bedoeld wordt met het sublieme.**
- **Beschrijf vervolgens eerst een aspect van de voorstelling en daarna een aspect van de vormgeving van *Binnenplaats met geesteszieken* dat bijdraagt aan het bewerkstelligen van een sublieme ervaring.**



Op afbeelding 3 zie je drie portretten van mensen met een psychische aandoening, gemaakt door de Franse kunstenaar Théodore Géricault (1791-1824). Waar eerdere kunstenaars, zoals Goya, bij het verbeelden van geesteszieken de nadruk legden op afwijkend gedrag en de suggestie van bezetenheid, wilde Géricault uiting geven aan hun gemoedstoestand.

Géricault kiest er qua uitsnede voor om de mensen niet volledig (ten voeten uit) weer te geven, maar geeft alleen gezicht en bovenlichaam weer.

**(2p) Beschrijf aan de hand van nog twee andere kenmerken van de schilderijen op afbeelding 3, dat Géricault de nadruk legt op de gemoedstoestand van de geesteszieken.**



In de negentiende eeuw ontstond de romantische visie op het kunstenaarschap. Tekst 1 is een citaat uit een recensie uit 1890 over een tentoonstelling in Parijs waar onder meer werken van Vincent van Gogh te zien waren, waaronder het schilderij op afbeelding 4.

Op basis van tekst 1 kun je stellen dat de kunstcriticus J. Leclercq het werk van Van Gogh beoordeelt vanuit de romantische visie op het kunstenaarschap.

**(3p) Geef drie kenmerken van de romantische visie op het kunstenaarschap die blijken uit tekst 1.**

Ook aan het begin van de twintigste eeuw hadden kunstenaars een bijzondere belangstelling voor de menselijke psyche. Een van hen was de theatermaker Antonin Artaud (1896-1948). Volgens Artaud was het westerse theater van oudsher slechts gericht op een beperkt deel van de menselijke ervaring: alleen de psychologische problemen van individuen of de maatschappelijke problemen van een groep. Volgens Artaud lagen de belangrijkste aspecten van het bestaan in het onderbewuste.

In 1931 zag Artaud een voorstelling van een Balinees dansgezelschap op de Koloniale Expositie in Parijs. Deze voorstelling vormde voor hem een grote inspiratiebron. Ook andere avant-gardekunstenaars aan het begin van de twintigste eeuw vonden een inspiratiebron in wat destijds 'primitieve kunst' werd genoemd.

**(2p) Geef twee redenen voor de interesse in 'primitieve kunst' van deze avant-gardekunstenaars.**





Artaud koesterde gedurende enige tijd sympathie voor het surrealisme. Hij was tussen 1924 en 1926 lid van de surrealistische beweging. In 1927 schreef Artaud het script voor de film *La coquille et le clergyman* (De zeeschelp en de predikant). Deze film wordt wel betiteld als de eerste surrealistische film.

**(4p) Beschrijf waardoor deze scène surrealistisch is aan de hand van**

- twee verschillende filmtechnische vormgevingsaspecten en
- twee verschillende theatrale vormgevingsaspecten. Laat de muziek buiten beschouwing.



Binnen de surrealistische beweging werd theater door sommigen gezien als een struikelblok, het viel lastig te verenigen met de uitgangspunten van het surrealisme. André Breton, de woordvoerder van de beweging, stond vooral negatief ten opzichte van de traditionele dialoog, zoals die tot die tijd gebruikelijk was in het theater.

**(1p) Geef een reden waarom de traditionele dialoog niet goed aansloot bij de uitgangspunten van het surrealisme.**



In filmfragment 2 zie je fragmenten uit (de repetitie voor) *Promised Ends: the Slow Arrow of Sorrow and Madness* van de Amerikaanse theatermaker Derrick Ryan Claude Mitchell uit 2017. Mitchell inspireerde zijn werk op de theorieën van Antonin Artaud (tekst 3).

**(3p) Beschrijf telkens aan de hand van een voorbeeld uit filmfragment 2 hoe deze voorstelling beantwoordt aan de drie onderstaande elementen uit Artauds theorie. Laat de muziek buiten beschouwing.**

- Toneel moet een gebeurtenis zijn, geen voorstelling.
- De thema's van theater zouden rauwe, ongeciviliseerde emoties moeten betreffen.
- Theateropvoeringen moeten algemene paniek en hallucinatie opwekken.



In tekst 4 lees je een deel van een recensie van *Promised Ends: the Slow Arrow of Sorrow and Madness*. De recensent was niet erg te spreken over de voorstelling en gaf deze twee van de vijf sterren. Toch bevat de recensie elementen die Artaud, gezien zijn opvattingen over theater, als positieve kritiek zou hebben opgevat.

- (2p) - Noem een element uit tekst 4 dat Artaud als positieve kritiek zou hebben opgevat en leg daarbij uit waarom het past in zijn theateropvatting.**
- Noem een element uit tekst 4 dat Artaud als negatieve kritiek zou hebben opgevat en leg daarbij uit waarom het NIET past in zijn theateropvatting.





### Blok 3 Keerzijde van de roem

Dit blok gaat over subcultuur, mainstreamcultuur en de weg naar roem van muzikanten vanaf de jaren tachtig van de twintigste eeuw.



In filmfragment 1 zie je een deel van de documentaire-reeks *Seven Ages of Rock*. Dit deel van de reeks gaat over alternatieve rockbands die ontstonden in de jaren tachtig van de twintigste eeuw. Een van deze bands was Nirvana. In het fragment wordt een korte schets gegeven van de maatschappij in de Verenigde Staten in de jaren tachtig.

In deze periode kwamen bands vaak voort uit een bepaalde subcultuur.

**(2p) Noem twee algemene kenmerken van subculturen aan de hand van het fragment.**



Op afbeelding 1 zie je de platenhoes van *Sixpack*, een plaat van de punkband Black Flag uit 1981. De hoes kan typerend genoemd worden voor de punk-subcultuur.

- (4p) - Leg voor twee aspecten van de voorstelling uit waardoor de hoes typerend te noemen is voor de punk-subcultuur.**
- Noem vervolgens twee aspecten van de vormgeving waardoor de hoes typerend te noemen is voor de punk-subcultuur.



In geluidsfragment 1 hoor je een fragment uit het nummer *Territorial Pissings* uit 1991 van de grunge-band Nirvana. Het muziekgenre van Nirvana staat bekend als grunge (letterlijk: 'vuil' of 'vuiligheid') en grunge is ook de naam van de subcultuur die halverwege de jaren tachtig ontstond in en rond de stad Seattle (Verenigde Staten), de plek waar Nirvana vandaan kwam.

Grunge is een genre dat beïnvloed werd door punk. *Territorial Pissings* bevat verschillende kenmerken van punk.

**(3p) Noem op basis van geluidsfragment 1 drie muzikale kenmerken van punk en geef bij ieder kenmerk aan waarom dit past bij de punk-subcultuur.**





In filmfragment 2 zie je een tweede fragment uit de documentaire-reeks *Seven Ages of Rock*. Hier wordt ingegaan op de grunge-kledingstijl, een versleten spijkerbroek en geruite flanellen overhemd, die al langer populair was in het noordwesten van de Verenigde Staten. Het album *Nevermind* van Nirvana was een enorm succes en grunge raakte bekend over de hele wereld.

- (2p) - Geef aan welk gevolg dergelijke populariteit voor een subcultuur heeft.**  
- Geef daarvan ook een voorbeeld uit filmfragment 2.



Tussen 1989 en 2002 maakte MTV een serie programma's getiteld *MTV Unplugged*. Bekende zangers of bands uit het recente verleden en jonge bands van dat moment werd gevraagd een optreden te geven met overwegend akoestische instrumenten. In filmfragment 3 zie je een deel van het optreden van Nirvana in deze reeks.

De *MTV Unplugged* - serie week sterk af van het gangbare programma van MTV, het non-stop uitzenden van videoclipps, en de serie was een groot succes bij het kijkerspubliek.

**(2p) Geef een verklaring voor het succes van de *MTV Unplugged* - serie vanuit:**

- muzikaal opzicht en
- de presentatie.



MTV was al langere tijd geïnteresseerd Nirvana te contracteren voor een optreden in de unplugged-reeks. De band stelde echter verschillende eisen die tegen de wens van MTV ingingen, zoals het gezamenlijk optreden met gastmuzikanten van een andere, minder bekende band. Ook speelde Nirvana niet geheel akoestisch en slechts een beperkt aantal bekende, eigen nummers.

**(2p) - Geef een reden waarom MTV geïnteresseerd was in een band als Nirvana.**

**- Geef vervolgens aan waarom MTV wilde vasthouden aan het format van het programma.**

In het eerste decennium van de 21e eeuw veranderden de economische verhoudingen in de muziekindustrie. Grote partijen, zoals platenmaatschappijen en MTV, werden in sommige opzichten minder bepalend voor het succes van nieuwe artiesten.

- (2p) - Geef aan welke verandering optrad in de wijze waarop muziek verspreid kon worden vanaf het eerste decennium van de 21e eeuw. Benoem zowel de oude als de nieuwe situatie.**
- **Beschrijf vervolgens de nieuwe mogelijkheden voor promotie voor artiesten vanaf het eerste decennium van de 21e eeuw.**





Een voorbeeld van een artiest die bekendheid verwierf (mede) dankzij de nieuwe mogelijkheden in de muzikwereld in de eerste helft van de 21e eeuw is de Britse zanger en liedjesschrijver Ed Sheeran. Tot 2011 verkocht hij zijn muziek in eigen beheer, daarna sloot hij een platencontract af.

In filmfragment 4 zie je Sheeran in het door hem zelf geproduceerde en in eigen beheer uitgegeven nummer *Autumn Leaves* uit 2009. In filmfragment 5 zie je een fragment uit *Lego House* uit 2011, een grote productie waarbij Sheeran samenwerkte met een platenmaatschappij.

**(2p) Noem twee aspecten van de muziek van *Lego House* waaruit blijkt dat het een grote productie is.**



5



6

In de videoclip van *Lego House* wordt de hoofdrol niet gespeeld door Ed Sheeran zelf, maar door de acteur Rupert Grint. Grint speelt een fan van Sheeran, maar dit wordt pas duidelijk in het tweede deel van de clip (filmfragment 6).

In *Lego House* komen verschillende negatieve aspecten van een relatie tussen ster en fan naar voren.

**(2p) Beschrijf twee van deze negatieve aspecten op basis van de videoclip.**

Dit was de laatste vraag van het examen.

Klik op  of  als je de vragen nog eens wilt langslopen.

Klik op de knop 'stoppen' als je klaar bent.

**Bronvermelding**

*De in dit examen gebruikte bronnen zijn vermeld in het examen zelf en/of in het correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.*

Einde